

Asia: VN/20266/2025

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen opinto-ohjaajat ry (SOPO ry) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa opiskelijaksi ottamisen perusteita koskevan asetuksen muutosehdotuksesta. SOPO ry edustaa perusopetuksen ja toisen asteen opinto-ohjaajia, jotka toimivat avainasemassa oppilaiden koulutusvalintojen, jatko-opintopolkujen ja tuen tarpeiden tunnistamisessa sekä ohjaamisessa.

Perusopetuksen arvioinnin yhdenmukaistaminen lisää oikeudenmukaisuutta. SOPO ry pitää perusteltuna ja tärkeänä, että perusopetuksen oppimäärän yksilöllistäminen johtaa enintään arvosanaan 5 perusopetuksen päättötodistuksessa. Tämä linjaus lisää valintajärjestelmän läpinäkyvyyttä ja yhdenvertaisuutta, kun kaikki hakijat arvioidaan yhteisten perusopetuksen tavoitteiden perusteella. Myös opinto-ohjauksen kannalta muutos selkeyttää viestintää jatko-opintoihin hakeutuville oppilaille ja heidän huoltajilleen.

SOPO ry ei kannata ehdotusta, jossa oppimisvaikeudet poistettaisiin harkinnanvaraisen haun perusteista ammatillisen koulutuksen osalta (20 § momentti 1). Jaamme OAJ:n lausunnossa nostetun huolen siitä, että harkintaan perustuvan valinnan poistaminen nykyisessä laajuudessaan heikentää mahdollisuuksia ohjautua haluamilleen aloille, erityisesti silloin kun heidän koulumenestyksensä ei kuvaa heidän todellisia valmiuksiaan.

Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ne oppilaat, joiden tuen tarve ei ole riittävää erityisammattioppilaitospaikkaa varten, mutta joiden oppimisen haasteet selkeästi vaikeuttavat perusopetuksessa akateemisesti pärjäämistä. Jos harkinnanvarainen haun oppimisvaikeusperuste poistuu, voi olla, että nämä oppilaat eivät pääse opiskelemaan mihinkään oppilaitokseen. TUVA-

vuosi ei näiden oppilaiden kohdalla ratkaise asiaa ns. kasvun vuotena, vaan he ovat yhtä huonossa asemassa myös seuraavalla yhteishakukierroksella.

Perusopetuksessa yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneet oppilaat saavat tulevaisuudessa päättötodistukseen arvosanan 5, mikä alentaa heidän keskiarvoaan ja voi rajata mahdollisuuksia hakeutua haluamalleen alalle. Kuitenkin opinto-ohjaajat kohtaavat usein tilanteita, joissa oppilaalla on selkeitä vahvuuksia käytännönläheisissä tehtävissä ja hyvä ammatillinen motivaatio, mutta arvosanat eivät tätä kerro.

Harkintaan perustuvan valinnan kautta oppilaalla on ollut tähän asti mahdollisuus päästä koulutukseen, joka on vastannut hänen osaamistaan ja kiinnostustaan. SOPO ry pitää tärkeänä, että tällainen väylä tulee säilyttää ainakin rajatuissa ja perustelluissa tapauksissa, esimerkiksi oppimisvaikeudet toteavan lausunnon perusteella.

Kannatamme 19 § momentin 2 kumoamista ehdotuksen mukaisesti. Tuen lakiuudistuksen muutosten jälkeen ei ole enää perusteltua pitää yllä juuri matematiikan ja äidinkielen erityisasemaa harkinnanvaraisen haun määrittäjinä.

Tuen tarpeiden tunnistaminen hakuvaiheessa on ratkaisevaa. Ohjausalan ammattilaiset näkevät läheltä, kuinka harkintaan perustuvan valinnan prosessi on tukenut myös varhaista tuen tarpeiden tunnistamista. Kun oppilaan yksilöllinen tilanne otetaan huomioon jo hakuvaiheessa, tukitoimet voidaan suunnitella ja käynnistää ajoissa. Mikäli mahdollisuus harkintaan poistuu, on olemassa riski, että oppilas ohjautuu vääränlaiseen oppimisympäristöön, mikä voi johtaa opintojen keskeytymiseen tai siirtymiseen kesken lukuvuotta erityisammattioppilaitokseen. Tämä kuormittaa sekä oppilasta että järjestelmää, ja siirtyminen voi viivästyä rajallisten vaativan erityisen tuen paikkojen vuoksi.

On myös huomioitava, että muutoksen myötä perusopetuksen oppilaanohjauksen merkitys kasvaa entisestään. Oppilaanohjaajat ovat keskeisessä asemassa, kun suunnitellaan oppilaan jatko-opintopolkuja yhdessä huoltajan kanssa. On tärkeää, että oppilas ohjataan hänen yksilöllisten vahvuksiensa ja tuen tarpeidensa mukaan oikeanlaiseen koulutuspaikkaan. Jotta ohjaustyö voi olla vaikuttavaa, tulee valintaperusteiden ja mahdollisten harkinnan väylien olla selkeästi määritelty ja avoimesti viestitty oppilaanohjaajille jo hyvissä ajoin ennen hakukierrosta.

Tiedonsiirto on tuen suunnittelun perusta. SOPO ry korostaa, että tiedonsiirron toimivuus perusopetuksesta toiselle asteelle on ehdoton edellytys sille, että oppilas saa tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti. Tiedon oppimäärän rajaamisesta sekä aiemmista tukitoimista on siirryttävä toisen asteen oppilaitoksiin tietoturvallisesti mutta kattavasti.

Tiedon siirtyminen ei saa heikentyä arvosanamuutoksen myötä. Esimerkiksi *-merkintä päättötodistuksessa tai muu selkeä tunniste on edelleen tarpeellinen. SOPO ry korostaa, että tiedonsiirron toimivuus perusopetuksesta toiselle asteelle on ehdoton edellytys sille, että oppilas saa tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti. Tuki ei saa katketa siirtymävaiheessa, vaan sen tulee jatkua saumattomasti koulutusasteiden välillä.

Nykyisellään tiedonsiirtokäytännöt vaihtelevat huomattavasti kunnittain ja koulutuksen järjestäjittäin, mikä vaarantaa yhdenvertaisuuden ja viivästyttää tarvittavien tukitoimien aloittamista.

SOPO ry ehdottaa, että tiedonsiirtojärjestelmä rakennetaan osaksi valtakunnallista Opintopolku-palvelua. Tällainen mahdollistaisi turvallisen ja yhdenmukaisen tiedonsiirron oppilaan tuen tarpeista, oppimäärän yksilöllistämisestä ja muista pedagogisista ratkaisuista. Näin tiedot kulkevat mukana kaikille koulutuksen järjestäjille ilman manuaalista lisätyötä tai viivettä sekä antavat opinto-ohjaajille, erityisopettajille ja koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden valmistautua ennakoivasti oppilaan tukemiseen. Opintopolku on jo nyt keskeinen palvelu yhteishaussa ja opiskelijavalinnoissa, joten sen kehittäminen tiedonsiirtoa tukeväksi olisi johdonmukainen ja kustannustehokas ratkaisu, joka lisäisi myös ohjaustyön vaikuttavuutta.

Lisäksi haluamme nostaa esille, että kaikki eivät saa valmiiksi perusopetuksen päättötodistusta lasten perusopetuksen aikataulun mukaisesti. SOPO ry painottaa, että 17 vuotta täyttäneiden siirtyminen lasten perusopetuksesta aikuisten perusopetukseen on oltava joustavaa ja selkeästi ohjattua. Näillä oppilailla on usein erityisiä tarpeita, jotka vaativat koulutuspolun yksilöllistä suunnittelua ja vahvaa ohjausta. Oppivelvollisuus jatkuu 18-vuotiaaksi saakka.

SOPO ry korostaa, että perusopetuksen päättövaiheessa ja siirtymässä tulee varmistaa, että oppilaalle tarjotaan asianmukaista ohjausta sekä tukea, joka huomioi kielitaidon, kulttuuritaustan ja oppimisen erityistarpeet. Lisäksi asuinkunnan tulee voida osoittaa opiskelupaikka myös aikuisten perusopetukseen sellaisille myöhään maahan tulleille oppivelvollisille, jotka eivät itse löydä sopivaa opiskelupaikkaa yhteishaun kautta. Tämä takaa koulutuspolun jatkuvuuden ja ehkäisee syrjäytymistä

Yhteenvedoksi:

Suomen opinto-ohjaajat ry kannattaa tavoitetta yhdenvertaistaa ja selkeyttää opiskelijavalintaa. Samalla korostamme, että harkintaan perustuva valinta tulee säilyttää tietyissä, yksilöllisesti perustelluissa tilanteissa.

Pidämme perusteltuna, että valintaperusteasetuksen 20 §:n 1 momentti kumotaan. Sen sijaan näemme, että oppimisvaikeudet tulee säilyttää koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan perusteena 19 §:ssä. Oppimisvaikeuksiin liittyvä harkinnanvaraisuus on tärkeä keino turvata koulutuksellinen tasa-arvo ja varmistaa, että myös ne oppilaat, joiden oppimisen haasteet eivät täytä erityisammattioppilaitoksen kriteerejä, mutta jotka eivät pärjää yhteishaun pistevalinnassa, saavat mahdollisuuden jatkaa opintojaan.

Perusopetuksen oppilaanohjauksen merkitys on kasvussa, ja opinto-ohjaajille on tarjottava ajantasaista koulutusta muuttuneista valintaperusteista. Tiedonsiirron varmistaminen perusopetuksesta toiselle asteelle on kriittistä tukitoimien oikea-aikaisuuden kannalta. Erityistä tai oppilaskohtaista tukea tarvitsevien oppilaiden asema ei saa heikentyä, vaan heidän oikeutensa sopivaan koulutuspaikkaan ja tarvittavaan tukeen on turvattava. Vaativan erityisen tuen paikkamääriä tulee arvioida ja tarvittaessa lisätä, jotta oppilaat eivät jää ilman heille sopivaa opiskelupaikkaa.

Lindqvist Paula
Suomen opinto-ohjaajat ry